

Rammeplan for

Faglærerutdanningen i formgivning, kunst og håndverk

Fastsatt 3. april 2003 av
Utdannings- og forskningsdepartementet

INNHold

Kapittel 1 LÆRERUTDANNING	3
1.1 Formål og egenart.....	4
1.2 Å være lærer	5
1.3 Å bli lærer	6
1.4 Samfunn, barnehage/skole, lærerutdanning.....	7
1.5 Fra rammeplan til fagplan	9
Kapittel 2 FAGLÆRERUTDANNING I FORMGIVING, KUNST OG HÅNDVERK	11
2.1 Formål og egenart.....	12
2.2 Oppbygging og organisering	13
2.3 Praksisopplæring	13
2.5 Fra rammeplan til fagplan	14
Kapittel 3 PLANER FOR FAG OG FAGOMRÅDER.....	17
3.1 Pedagogikk.....	19
3.2 Grunnstudium formgiving, kunst og håndverk.....	21
3.3 Kunst og formkultur	23
FORSKRIFT TIL RAMMEPLAN FOR FAGLÆRERUTDANNING I FORMGIVING, KUNST OG HÅNDVERK	25

Kapittel 1

LÆRERUTDANNING

1.1 Formål og egenart

Lærerutdanningene skal samlet dekke det behovet samfunnet har for kvalifiserte lærere i alle fag og på alle fagområder innenfor barnehage, skole og voksenopplæring. Etter endt utdanning skal lærerne kunne arbeide for å realisere de målene som er satt for den enkelte virksomheten og for opplæringssystemet som helhet. I *lov om universiteter og høyskoler § 54a* er formålet med lærerutdanning uttrykt slik:

«Lærerutdanning skal gjennom undervisning, forskning og faglig utviklingsarbeid, gi den faglige og pedagogiske kunnskap og praktiske opplæring som er nødvendig for planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning, læring og oppdragelse. Utdanningen skal ta utgangspunkt i ulike forutsetninger hos elever og barnehagebarn og være i samsvar med målene for det opplæringsnivå utdanningen sikter mot.

Utdanningen skal fremme studentenes personlige utvikling og yrkesetiske holdning, utvikle evne til refleksjon, vekke interesse for faglig og pedagogisk utviklingsarbeid som er relevant for arbeid i skole og barnehage, og gi forståelse for sammenhengen mellom læreryrket og opplæringssystemets funksjon i samfunnet.»

Lærerutdanningen er mangfoldig. De ulike lærerutdanningene sikter mot læreroppgaver i bestemte fag eller i bestemte deler av opplæringen. Samtidig har lærerne en overlappende kompetanse slik at skoleeier kan sette sammen et lærerteam ut fra behovene i den enkelte skole. Gjennom profilering av studiet eller videre utdanning kan lærere også utvide sin tilsetningskompetanse.

Førskolelærerutdanning (treårig) kvalifiserer for pedagogisk arbeid i barnehagen og første klassetrinn i grunnskolen. Med ett års relevant videreutdanning kan førskolelærere tilsettes for arbeid på første til fjerde klassetrinn.

Allmennlærerutdanning (fireårig) kvalifiserer for arbeid i grunnskolen og i voksenopplæring i grunnskolefag.

Faglærerutdanning (treårig og fireårig) kvalifiserer for arbeid i fag i grunnskolen, i videregående opplæring, i voksenopplæring og for annet kulturelt arbeid med barn og unge.

Yrkesfaglærerutdanning (treårig) kvalifiserer for arbeid i videregående opplæring, i voksenopplæring og i fag på mellom- og ungdomstrinnet i grunnskolen.

Praktisk-pedagogisk utdanning (ettårig) bygger på studier i fag eller på en yrkesutdanning med praksis og yrkest teori og kvalifiserer for arbeid på mellomtrinnet og ungdomstrinnet i grunnskolen, i videregående opplæring og i voksenopplæring.

Integrert mastergrad (femårig) kvalifiserer for arbeid i noen fag på mellomtrinnet og ungdomstrinnet i grunnskolen, i videregående opplæring og i voksenopplæring.

Samisk lærerutdanning

Målet for de samiske lærerutdanningene er å sikre samiske områder kvalifisert personale i barnehage og skole. Utdanningene er i hovedtrekk organisert som annen lærerutdanning. Det skal være mulig å ta lærerutdanning med særlig vekt på både nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk språk og kultur. Samisk lærerutdanning er lagt til rette også for studenter fra Sverige og Finland. *Samisk allmennlærerutdanning* kvalifiserer for arbeid i norsk og samisk grunnskole. *Samisk førskolelærerutdanning* kvalifiserer for arbeid med barn i samiske og norske barnehager og i første klasse i grunnskolen.

Lærerutdanning for døve

Målet med lærerutdanningene for døve er å sikre kvalifisert opplæring for døve barn og unge i barnehage og skole, og de omfatter blant annet fagene norsk tegnspråk og norsk for døve. I utdanningene er noen fag og opplegg justert slik at de passer for døve studenter, og slik at de gir didaktisk kunnskap om opplæring for døve. *Allmennlærerutdanning for døve* kvalifiserer for tilsetning som lærer for døve og hørselshemmede barn og unge. *Førskolelærerutdanning for døve* kvalifiserer for arbeid med døve og hørselshemmede barn i barnehagen og det første året i grunnskolen.

1.2 Å være lærer

Ingen enkeltfaktor er mer avgjørende for kvaliteten i barnehage og skole enn læreren. Den kvalifiserte læreren skal ha en allsidig kompetanse.

Utviklingen i samfunnet bygger på at ny kunnskap blir utviklet, og at kjent kunnskap blir omformet. Læreren trenger metoder til å hente inn og oppdatere sin kunnskap hele livet. Lærerstudiet skal gi innsikt i slike metoder og trening i å bruke dem. En solid *faglig kompetanse*, bygd blant annet på vitenskapsfag, kunstoffag og yrkesfag, er grunnlaget for den pedagogiske virksomheten. Samtidig må studiefagene ses i sammenheng med kunnskapsbehovet i skolefagene, yrkesfagene eller fagområdene i barnehagen. Også oppgavene som kulturformidler, veileder, forbilde og inspirator tilsier at læreren trenger solid faglig kompetanse.

Kjernen i den *didaktiske kompetansen* er å kunne legge til rette for at elevene skal lære å lære, slik at de kan utvikle sin personlige danning og bidra til fellesskapet på en meningsfylt måte. Det dreier seg også om å kunne analysere forutsetninger og behov hos barn og unge, velge og grunngi læringsinnhold, arbeidsmåter, bruk av læremidler og vurderingsformer og kunne utforme individuelle opplæringsplaner. Skal barn beholde og videreutvikle lærelyst og tro på egen mestring, må læreren ha evne til å inkludere barna, foreldrene / de foresatte og kollegene aktivt i det pedagogiske arbeidet. Det er viktig å ha kunnskap om ulike læringsstrategier og vurdere hvordan disse strategiene kan nyttes i ulike situasjoner. Didaktisk kompetanse er også å kunne planlegge opplæringen innenfor rammene som er satt i lover og forskrifter og i planverket for barnehage og skole.

Læreryrket krever *sosial kompetanse*, det vil si evne til samhandling og kommunikasjon. Læreren skal kunne legge til rette for gode læringsmiljøer gjennom samvær med barn og unge, kunne vise omsorg for den enkelte og være tydelig som leder. For å komme alle barn og unge i møte, gi dem gode opplevelser og stimulere deres lærelyst, er det viktig at læreren samarbeider med foreldre/foresatte, kolleger og andre som har ansvar for barns oppvekstmiljø. Skal elevene etablere nye læringsstrategier, må de møte ei lærergruppe som samarbeider om nyskaping i et teamsamarbeid. Et slikt pedagogisk team vil bare lykkes der den enkelte har toleranse og evne til innlevelse, men også kunnskap om ledelse og konflikthåndtering.

Lærere trenger *endrings- og utviklingskompetanse* når de skal fornye den pedagogiske virksomheten. Da må de være åpne for endring og nytenkning når det gjelder kunnskapsinnhold og læringsformer i fagene og i det pedagogiske synet på opplæring. De må samtidig vite hvordan de kan ta vare på det som er verdifullt. Lærerne må, individuelt og i teamsamarbeid, kunne analysere og vurdere aktivitetsplaner, fagplaner, arbeidsmåter og organisering av opplæringen. De må kunne se barn og unges utvikling, læring og danning i sammenheng med endringer i samfunnet. Det innebærer kreativitet og læringsstrategier som

fremmer entreprenørskap, det vil si evne til å ta initiativ til å starte nye aktiviteter eller virksomheter. Læreryrket forutsetter daglig planlegging og oppdatering av kunnskapene.

I all sin virksomhet trenger læreren *yrkesetisk kompetanse*. Det innebærer å kunne se sammenhengen mellom allmenn moral og etikk og de særskilte kravene yrket stiller. Samværet med barn og voksne kan omfatte både informasjonsplikt og taushetsplikt. Ofte møter læreren barn i konflikt og krise, og det kan føre til etiske dilemmaer. Lærerrollen gir makt, og læreren må forvalte denne makten i samsvar med lovverk, erkjente grunnverdier og barns rett til likeverdig behandling. Yrket krever skjønnsomhet og etisk begrunnelse for valg av lærestoff og arbeidsmåter. Etisk kompetanse gir et grunnlaget for lærerens yrkesmessige danning og er nødvendig dersom rollen skal forvaltes med frimodighet, ansvarlighet og ydmykhet.

De fem kompetanseområdene som er nevnt ovenfor, er alle *aspekter ved lærerens mangfoldige yrkeskunnskap*. De er kjernen i lærerens profesjonskunnskap. Disse aspektene blir utfordret i varierende grad i ulike situasjoner. Evnen til å handle under skiftende vilkår gir lærerkompetansen et samlet og personlig uttrykk. Læreren skal kunne reflektere over egen kompetanse, kunne vurdere kvaliteten på opplæringen og kunne stille kompetansen til rådighet for et lærende og handlende kollegialt fellesskap.

1.3 Å bli lærer

Lærerutdanning er *krevende*, fordi studentene skal utvikle mange typer kompetanse og lære på flere arenaer. Lærerstudentene skal i studiet tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger som kan legge grunnlag for personlig vekst og danning og fungere som redskap i yrkesutøvelsen. Studiet må derfor legges opp slik at det fremmer sammenheng i opplæringen og hjelper studentene til å utvikle en helhetlig kompetanse. I en yrkesutdanning skjer læringsarbeidet på tre arenaer:

Praksisfeltet som læringsarena

Den praktiske opplæringen i barnehage, skole og bedrift skal være styrende for en yrkesrettet lærerutdanning. Institusjonene skal tilby lærerstudentene varierte praksiserfaringer, som kan gi en innføring i yrket. Denne praktiske delen av utdanningen må være allsidig, med stigende krav til selvstendighet og ansvar. Studentene skal lære å planlegge, gjennomføre og vurdere opplæring. I møte med barnet eller eleven skal studentene erfare hvor avgjørende et godt sosialt samspill er for vekst og utvikling. Praksisfeltet må også brukes i fagstudiet ved at en bearbeider teoretiske problemstillinger i en praktisk situasjon. Når studentene bearbeider erfaringer fra praksisfeltet, kan de utvikle analytisk ferdighet og evne til å variere arbeidsformer og tilnæringsmåter. At de reflekterer over enkeltsituasjoner som de møter i praksisopplæringen, bidrar til at de utvikler et realistisk syn på læreryrket.

Fagstudiet som læringsarena

Lærerstudentene skal i studiet tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger som kan legge grunnlag for personlig vekst og danning og fungere som redskap i yrkesutøvelsen. Det kan skje på flere måter:

For det første skal studentene skaffe seg grundig innsikt i fagene, både som basis for lærerarbeidet og som del av sin egen dannelsesprosess. Danning innebærer her at studentene utvikler personlig modenhet og selvforståelse, men også at de tilegner seg vitenskapelig

tenkemåte og bruker kunnskap fra ulike fagtradisjoner på en kreativ, konstruktiv og kritisk måte.

For det andre må fagkunnskapen relateres til arbeid med fagene i ulike opplærings situasjoner. Det skjer i det fagdidaktiske studiearbeidet i hvert enkelt fag og på tvers av fag. Studentene må skaffe seg erfaring med temabasert, tverrfaglig og flerfaglig læringsarbeid, slik at de kan stimulere elevene til varierte læringsstrategier. De skal kunne legge til rette for gode læringsmiljøer i barnegrupper, i klasserom og verksteder og i uteaktiviteter. De må få oppleve hva som skal til for å skape et stimulerende læringsmiljø, tilpasset barn i ulike aldersgrupper og med ulike forutsetninger.

For det tredje må studentene bli kjent med vilkår og rammer for opplæringen. Det krever at de blir kjent med barn og unges læretrang og skaperglede. Studentene må kjenne til og kunne ta i bruk ulike pedagogiske perspektiver og læringsstrategier. De må lære hvordan de kan legge opp et aktivt og positivt samarbeid med hjemmet og med lokalsamfunnet. De skal tilegne seg innsikt i skole- og barnehagehistorie, i utdanningssystemets oppgaver og virkemåte og i viktige prinsipper for organisering og ledelse.

Samhandling, utforsking og refleksjon som læringsarena

De institusjonene som har ansvar for lærerutdanning, må samarbeide med praksisinstitusjonene om å utvikle en helhetlig lærerkompetanse. Studentene skal kunne analysere teorier, erfaringer og innsikter på tvers av fag og læringsarenaer. De må få drøfte praksiserfaringer og aktuelle problemstillinger fra fagstudiet med representanter for teorifagene og for praksisfeltet. Studiet skal på denne måten oppmuntre til studentaktive læringsformer og framstå som et *pedagogisk læringsverksted*. Slik kan studiet legge grunnen for aktiv deltakelse i faglig teamsamarbeid i barnehage og skole.

Forsknings- og utviklingsarbeid er spesielt godt egnet til å identifisere og vurdere ulike tilnæringsmåter og til å forstå hvordan praktisk-pedagogiske utfordringer kan håndteres. Når forskere i lærerutdanningen arbeider med faglige prosjekter i praksisfeltet, vil de bruke problemstillinger og utvikle kunnskap som er gyldig for barnehagen, skolen og yrkeslivet, men også for lærerutdanningen. Praksisnær forskning og forskning på dagens skole og barnehage kan gjøre utdanningen relevant og stimulerende, og studentdeltakelse i slike prosjekter kan stimulere evnen og viljen til fornyelse.

Læring og utvikling skjer gjennom hele utdanningen, men det er først når studentene bearbeider erfaringer på tvers av fag og læringsarenaer, at kompetanseområdene blir sett i forhold til hverandre og kan danne en helhet. Slik kan den enkelte student legge grunnlaget for yrkeskunnskap og for handlekraft som lærer.

1.4 Samfunn, barnehage/skole, lærerutdanning

Skal lærerutdanningen være *relevant*, må den forberede studentene på de kravene og forventningene samfunnet stiller til barnehagen og skolen. Samfunnet endrer seg, og dermed endres også vilkårene for opplæring. Det blir stilt krav til at barnehagen og skolen tar opp i seg og bearbeider tendenser og strømninger i samfunnet. Utfordringene for vår tids lærerutdanning er knyttet til blant annet disse utviklingstrekkene:

Norge står i stigende grad fram som en del av et *globalt samfunn*. Det gir glede og nytte gjennom et større mangfold av kunnskaper, livssyn, livsstil, språk og kunstneriske uttrykk. Barn fra språklige minoriteter utgjør et økende innslag i opplærings systemet, samtidig som behovene og interessene til urfolk og nasjonale minoriteter har fått økt oppmerksomhet. Læreren må ha kunnskap om situasjonen for to- og flerspråklige elever, om møtet mellom

kulturer mer allment, og han eller hun må selv kunne samarbeide med foreldre/foresatte fra ulike kulturer. Studentene må bli kjent med urfolks historie, kultur og institusjoner. I vårt land gjelder dette særlig nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk språk, kultur og samfunn. Lærerutdanningen bør på sin side rekruttere og inkludere stadig flere minoritetspråklige studenter og ta vare på kompetansen disse studentene kan tilføre barnehagen og skolen.

Mange unge reiser mye. Flere tar deler av utdanningen i et annet land. Det innebærer at det stilles stadig høyere krav til fremmedspråklig ferdighet og til kunnskap om andre land og kulturer. Institusjonene som gir lærerutdanning, skal se til at *det internasjonale perspektivet* blir integrert i alle fag og studieenheter. De må være åpne for impulser fra lærerutdanninger i andre land, gi flere studietilbud på engelsk og legge til rette for studentutveksling. Samtidig må de bli kjent med sin egen kultur gjennom sammenliknende analyser, blant annet av opplæringssystemet. De må også kjenne til de internasjonale menneskerettigheter og barns rettigheter som gjelder på tvers av landegrensene.

Medieindustrien og informasjons- og kommunikasjonsteknologi med verdensomspennende rekkevidde preger samfunnet i stigende grad og fører med seg nye former for læring. Barn og unge er ofte de første til å ta ny teknologi i bruk. Det er en utfordring for lærere som ikke selv er fortrolige med den nye teknologien. Lærerstudentene skal kunne bruke teknologien til læring og kommunikasjon, men de skal også kunne reflektere kritisk omkring bruken av den.

Kunstneriske yringsformer er en viktig del av hverdagen. Framveksten av musikk- og kulturskoler har bidratt til at langt flere barn og unge har hatt mulighet til å utfolde seg innenfor ulike kunstarter. I tillegg er det frivillige forenings- og kulturlivet en berikelse for oppvekstmiljøet. I barnehagen, skolen og skolefritidsordningen skal skapende virksomhet, opplevelser og kreative uttrykksformer være en vesentlig del. Et nært samarbeid med musikk- og kulturskoler og annet kulturliv i nærmiljøet vil berike barnehagen og skolens virksomhet.

Forbrukersamfunnet slår stadig kraftigere inn i hverdagen til barn og unge. Det utgjør en sterk verdipåvirkning. Barnehagen og skolen må kunne møte denne påvirkningen med alternative kunnskaper og verdier. På dette området må lærere samarbeide nært med foreldre/foresatte. Lærerutdanningen skal på sin side forberede studentene på denne oppgaven. Gjennom kritisk drøfting av forbrukersamfunnet skal studentene lære hvordan de kan presentere elevene for alternative perspektiver, holdninger og verdier.

Et samfunn der sterkere *konkurranse* også preger barnehage og skole, kan stimulere til ekstra innsats og gode lærings sirkler, men kan også gi grobunn for mismot og vegring mot å lære. Det er en utfordring for lærere å hjelpe dem som ikke deltar aktivt. Læringsmiljøet må legges til rette slik at det inkluderer barn og unge med ulike forutsetninger, også de som har behov for spesialundervisning. Alle skal få oppleve at det nytter å arbeide, og at de kan lykkes. Tilpasset opplæring skal være en del av alle fag i lærerutdanningen.

De fleste barn og unge opplever en trygg oppvekst, men noen barn har en utrygg tilværelse, preget av *omsorgssvikt*. Det kan prege læringsfellesskapet og undergrave motivasjonen. Slike problemer kan læreren bearbeide sammen med andre som har ansvar for oppvekstmiljøet til barna. Lærerutdanningen må forberede studentene på disse utfordringene og også gi dem opplæring i å løse konflikter og å forebygge og bekjempe mobbing, vold og rasisme. Utdanningen må hjelpe studentene til å takle situasjoner der barn og unge opplever dødsfall, krig, seksuelle overgrep eller andre kriser som krever særskilt omsorg og tiltak fra lærerens side.

Opplæringen i barnehage og skole har som forutsetning at barna skal vokse opp i et langt mer *likestilt samfunn* enn det tidligere generasjoner gjorde. Det er et mål for opplæringen at begge kjønn skal kunne utfolde seg på egne premisser. Kunnskap om forskjellene mellom gutter og jenter er viktig i lærerutdanningen. Trykket fra en global kultur- og medieindustri,

som ofte er stereotyp i uttrykk og innhold, påvirker barn og unge. Lærerstudentene må ha innsikt i hvordan dette preger kjønns sosialiseringen, og de må kunne trekke konsekvenser av denne påvirkningen i den pedagogiske planleggingen og det metodiske opplegget.

Endringene i nærings- og arbeidslivet stiller store krav til fleksibilitet og endringsvilje, til personlig initiativ og skaperkraft, til å kunne sette visjoner og planer ut i handling. Både barnehage og skole må åpne seg mot lokalt arbeids- og næringsliv. Barn og unge må få kunnskap om ulike yrkesgrupper. Praktisk entreprenørskap er et læringsmål som skolen legger stadig mer vekt på. Dette skal bidra til å utvikle personlige egenskaper som kreativitet og evne til initiativ, og gi kunnskaper som er nyttige for senere arbeidsliv. Kunnskap om å starte egen virksomhet bør inkluderes i en slik opplæring for de eldste elevene.

De tilsatte i lærerutdanningen har derfor et ansvar for å utvikle sin kompetanse om nærings- og arbeidslivet. De må også utvikle læringsstrategier som stimulerer til pedagogisk bruk av entreprenørskap hos framtidens lærere.

Det er et dypt forankret prinsipp i norsk barnehage og skole at barn har rett på *likeverdig opplæring*, uansett bakgrunn, evner og kjønn. Det er en verdi som er spesielt relevant i et flerkulturelt samfunn. Dette prinsippet må få et særskilt uttrykk i lærerutdanningen ved at en legger vekt på rettferdighet, likeverd og tilpasset opplæring.

1.5 Fra rammeplan til fagplan

Lov om universiteter og høyskoler § 46-2 slår fast at departementet kan fastsette nasjonale rammeplaner for enkelte utdanninger. Lov og rammeplaner utgjør et forpliktende grunnlag for institusjonene som gir lærerutdanning, for de tilsatte, studentene og representantene for praksisopplæringen. Med utgangspunkt i rammeplanene utvikler institusjonene fagplaner for obligatoriske og valgfrie studieenheter. Planene skal tolke og presisere mål og fastsette innhold, studielitteratur, arbeidsmåter og vurderingsordninger for hvert fag. De skal også vise helheten i studiet.

Kapittel 2

FAGLÆRERUTDANNING I FORMGIVING, KUNST OG HÅNDVERK

2.1 Formål og egenart

Faglærerutdanningen i formgiving, kunst og håndverk skal kvalifisere for arbeid i grunnskole og videregående opplæring og fremme studentenes faglige og personlige danning.

Utdanningen kvalifiserer videre for opplæring og formidling knyttet til faglig og kulturelt arbeid med barn, unge og voksne. Faglæreren i formgiving, kunst og håndverk har elevgrupper med et stort aldersspenn og med ulike forutsetninger, ulik sosial og kulturell bakgrunn og ulik livssituasjon. Dette krever at faglæreren har innsikt i barn og unges oppvekst og bakgrunn, og kan tilpasse lærestoff og arbeidsmåter til elevens forutsetninger og interesser. Faglæreren skal bidra til å realisere den estetiske dimensjonen i skolen og kunne ta initiativ til samarbeid med andre kulturinstitusjoner. I samarbeid med klasselærere, foreldre og andre har faglæreren ansvar for barns oppvekst i et mangfoldig flerkulturelt samfunn. Faglæreren skal også bidra til å realisere de yrkesmessige dimensjonene i formgivingsfagene, og kunne ta initiativ til samarbeid med nærings- og yrkesliv.

Faglærerutdanningen har feste i kunstneriske og kulturelle uttrykksformer, estetisk opplevelse og handling. Utdanningen er bærer av kulturarv og gir mulighet til nyskaping og utvikling av personlig uttrykk. Utvikling av kunnskap i utdanningen er avhengig av oppøvelse av ferdigheter gjennom praktisk skapende virksomhet og refleksjon. Studiet kjennetegnes ved sammenheng mellom studentenes egen kreative utvikling og deres ferdighet i å legge til rette for læring. Det praktisk skapende arbeidet skal ta utgangspunkt i fagfelt som er relevante for opplæringen i grunn- og videregående opplæring. Studiet skal være yrkesrettet og omfatter fagdidaktikk og praksisopplæring.

Gjennom utdanningen skal studentene utvikle

- *faglig kompetanse*: ferdigheter, uttrykksevne og kunnskap innen formgiving, kunst og håndverk og et bevisst forhold til kunst og formkultur og til kunst- og kulturformidling
- *didaktisk kompetanse*: evne til å analysere intensjonene i aktuelle lærerplaner og ferdighet i å legge til rette for lærings- og utviklingsprosesser ut fra elevenes forutsetninger og fagområdets egenart
- *sosial kompetanse*: evne til å observere, lytte, forstå og respektere andres handlinger og synspunkter ut fra individuelle og kulturelle forutsetninger, og bidra til å etablere og utvikle demokratiske og lærende fellesskap i samarbeid med elever, kolleger, foreldre og yrkesliv
- *endrings- og utviklingskompetanse*: evne til å initiere og takle endring og til å være med på å prege utviklingen av skolen og læreryrket og utvikle de yrkesmessige dimensjonene i formgivings-, kunst- og håndverksfagene
- *yrkesetisk kompetanse*: innsikt i egne holdninger og yrkets etiske utfordringer, og evne til å vurdere læringssituasjoner i lys av de grunnleggende verdiene opplæringen bygger på

2.2 Oppbygging og organisering

Faglærerutdanning i formgivning, kunst og håndverk er en treårig utdanning på 180 studiepoeng. Utdanningen omfatter en obligatorisk del på 120 studiepoeng og en valgbar del på 60 studiepoeng.

Utdanningens obligatoriske del består av

pedagogikk	30 studiepoeng
grunnstudium formgivning, kunst og håndverk	75 studiepoeng
kunst og formkultur	15 studiepoeng
praksisopplæring med et omfang tilsvarende 12-14 arbeidsuker integrert i studieenheterne	

I den obligatoriske delen av studiet utgjør fagdidaktikken 15 studiepoeng, og integreres i fagområdene formgivning, kunst og håndverk og kunst og formkultur.

Utdanningens valgbare del består av

fordypning innen deler av grunnstudium	60 studiepoeng
--	----------------

I fordypningsstudiet har fagdidaktikken et omfang på 15 studiepoeng. Fagteori og forskningsmetode skal inngå i denne delen av studiet og legge grunnlaget for et utviklingsarbeid på minimum 15 studiepoeng.

Utviklingsarbeid rettet mot praksisfeltet skal inngå i studieenheterne.

Internasjonalisering

Institusjonene skal legge til rette for at studentene i de enkelte delene av utdanningen får et internasjonalt perspektiv på studiefag og lærerarbeid. Institusjonene skal også legge til rette for at studentene kan ta deler av faglærerutdanningen i utlandet. Det skal fastsettes vilkår for at studentene får godkjent oppholdet som del av fagstudiet og av praksisopplæringen.

2.3 Praksisopplæring

I faglærerutdanningen i formgivning, kunst og håndverk er fagstudium, fagdidaktikk, pedagogikk og veiledet praksisopplæring integrert slik at kunnskap utvikles på flere arenaer. I praksisopplæringen møter studentene de krav og utfordringer som stilles til læreren. Der prøver de ut og bearbeider sine faglige og didaktiske kunnskaper. Erfaringer og problemstillinger fra praksisfeltet er sentrale utgangspunkt for fagstudiene. Institusjonene legger til rette for didaktisk refleksjon ved at studenter, faglærere og øvingslærere/praksisveiledere drøfter studentenes praksiserfaringer og ulike syn på kunnskap og læring. Til sammen bidrar det integrerte studiet til å utvikle kompetanse innen hele arbeidsområdet for læreren. Praksisopplæringen skal omfatte arbeidsinnsats tilsvarende 12-14 uker, være veiledet og foregå i en autentiske yrkessituasjon med elever.

Institusjonene lager, i samarbeid med representanter for praksisfeltet, en plan for praksisopplæringen som bygger på målene for de enkelte fagstudiene og for utdanningen som helhet. Planen skal vise hvordan praksisopplæringen er organisert, og hvordan progresjonen er sikret gjennom studieløpet. Den skal tydeliggjøre ansvaret faglærere, studenter og praksisskoler sammen har for planlegging, gjennomføring og bearbeiding av praksiserfaringene. Etter hver praksisperiode skal studenten ha en vurdering med karakteruttrykket bestått/ikke bestått.

Praksisopplæringen skal legges opp slik at studentene

- får variert erfaring fra grunnskole, videregående opplæring og andre aktuelle praksisfelt
- legger til rette utviklende læringsmiljø i tråd med prinsippet om tilpasset opplæring
- reflekterer over og utvikler didaktisk kunnskap i og på tvers av fag/fagområde
- tilrettelegger opplæring for elever med ulik kulturell bakgrunn
- utvikler kunnskap om samspillet mellom elever og mellom elev og lærer, kunnskap om skoleledelse, klasseledelse og teamarbeid
- samarbeider med foreldre og andre med ansvar for barns oppvekstmiljø
- får erfaring med praksisfeltet som arena for forsøks- og utviklingsarbeid
- analyserer praksiserfaringene i lys av teori og aktuelle læreplaner
- får erfaring med arbeidsmetoder som fremmer entreprenørskap

2.4 Prinsipper for arbeids- og vurderingsformer

Høgskolene har ansvar for at studentene får erfaring med yrkesrelevante arbeids- og vurderingsformer. Faglærerutdanning i formgivning, kunst og håndverk forutsetter lærersamarbeid i planlegging og gjennomføring av studiet. Oppgaver og dokumentasjonsformer skal gi sammenheng mellom fagstudium, fagdidaktikk, pedagogikk og praksis.

Arbeidsformene skal legges opp slik at studentene

- utvikler faglig nysgjerrighet og skapende evner, og aktiviseres til selv å hente inn kunnskap fra ulike kilder og vurdere disse kritisk og selvstendig
- motiveres til egen utøving, og utvikler sin estetiske opplevelse og erkjennelse
- får erfaring med å bruke IKT som arbeidsredskap og reflekterer over hvordan ulike læremidler og dokumentasjonsformer kan brukes som pedagogisk verktøy
- får erfaring med utviklingsarbeid i fagene
- bruker varierte dokumentasjonsformer, framfører og formidler for ulike mottakergrupper
- blir kjent med næringsmessige, yrkesmessige og samfunnsmessige forhold innen kunst- og håndverksfag
- reflekterer over yrkesetiske spørsmål

Vurderingsformene skal legges opp slik at studentene

- blir møtt med vurderingsformer som er varierte og tilpasset mål og arbeidsformer i studiet
- får veiledning og støtte i sin læring og utvikling
- får både underveis- og sluttvurdering
- ser sammenhengen mellom teori, praksis og mellom fag

2.5 Fra rammeplan til fagplan

Rammeplanen utgjør et forpliktende grunnlag for høgskolen som institusjon, for ansatte, studenter og praksisskoler. På dette grunnlaget utvikler institusjonene en fagplan for studiet i samarbeid med studenter og praksisskoler. Planen skal gi oversikt over studiet som helhet, inneholde plan for praksisopplæringen, planer for enkeltfag/fagområder – både obligatoriske og valgbare studieenheter - og planer for tverrfaglige emner. Listen nedenfor angir hva institusjonens plan for faglærerutdanningen i formgivning, kunst og håndverk skal ivareta.

Om studiet

- faglærerutdanningens egenart og profil
- studieorganisering med studiemodell
- veiledning og vurdering
- vilkår for fritak og innpassing av fag og studier, også de som er tatt i utlandet
- plan for praksisopplæringen
- studentenes medvirkning i utviklingen av studiet
- skikkethetsvurdering, med henvisning til lov og forskrift

Planer i enkeltfag/fagområder

- faglig og fagdidaktisk innhold, organisering og arbeidsformer, vurdering, praksis
- det flerkulturelle og det internasjonale perspektivet
- prinsippet om tilpasset opplæring i skolen
- samarbeid med foreldre og andre med ansvar for barn og unges oppvekstmiljø
- samiske emner i samsvar med gjeldende læreplaner og mangfoldet i de samiske områdene
- likestillings- og kjønnsperspektivet

På tvers av fag/fagområder

- opplæringen i fagene skal samlet dekke de fem kompetanseområdene (se kap.1.2 og 2.1)
- tverrfaglige emner: miljø- og ressursforvaltning, entreprenørskap, rusproblemer, mobbing, barn og unge i krise (omsorgssvikt, sorg, overgrep, krigstraumer og lignende)
- estetisk teori og fellesstoff på tvers av fag
- IKT som hjelpemiddel for kommunikasjon og læring
- læreren som leder og samarbeidspartner
- sammenheng mellom teori og praksis og mellom fag/fagområder
- samarbeid mellom skole/fritidsordning, musikk- og kulturskole og andre kulturinstitusjoner i nærmiljøet

Kapittel 3

PLANER FOR FAG OG FAGOMRÅDER

Innledning

Dette kapitlet skal leses i sammenheng med kapittel 1 og 2. Fagplanutviklingen ved den enkelte institusjon krever at en tar inn elementer fra de foregående kapitlene.

Hvert fag er først beskrevet ut fra sitt formål og sin egenart. Dernext er det stilt opp tre faglige målområder. Innenfor målområdene er det formulert mål for studiet.

I den lokale fagplanen skal målene i rammeplanen konkretiseres, og en skal få fram hvordan en legger opp arbeidet for å nå de mål som er satt for opplæringen. Prinsipper og retningslinjer for utforming av fagplaner er formulert i kap. 2.5.

3.1 Pedagogikk

Formål og egenart

Pedagogikk er et mangesidig fag og omfatter delområder som idéhistorie, didaktikk, filosofi, psykologi og sosiologi. Faget inngår som en profesjonsdannende komponent i formgivning, kunst og håndverk. Pedagogikk skal bidra til at studentene opparbeider kunnskap om læring og om lærerens og elevenes arbeid slik at de kan legge grunnlaget for et godt og stimulerende læringsmiljø. Faget skal bidra til økt forståelse for fagområdet formgivning, kunst og håndverks mulighet og plass i opplæring og oppdragelse.

Det sentrale i faget pedagogikk er relasjonen mellom skolen, lærer, elev og lærestoff. For å kunne skape grunnlag for en slik relasjon, må studiet stimulere til personlig vekst, utvikling og yrkesetisk bevissthet. Slik blir pedagogikk et danningsfag som setter studentene i stand til å arbeide i et foranderlig faglig landskap preget av kompleksitet og mangfold.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring og didaktisk refleksjon.

Læreren, eleven og opplæringen

Studentene skal

- kunne analysere enkeltelevers og elevgruppers læringsstrategier i lys av ulike teoretiske perspektiver, og bruke denne kunnskapen til å legge til rette et inkluderende læringsmiljø for alle, også for elever med behov for spesialundervisning
- kunne planlegge, gjennomføre og vurdere opplæring i formgivning, kunst og håndverk og opplæring på tvers av fagområder for elever i ulik alder og med ulike forutsetninger
- kunne begrunne og reflektere over egne valg i lys av læreplanverk, yrkesetikk, relevant teori og erfaringer
- kunne diskutere og analysere grunnleggende didaktiske spørsmål knyttet til sosialt og kulturelt mangfold
- kunne bidra til å identifisere og avhjelpe lærevansker
- kunne motivere og legge til rette for den enkeltes skapende utvikling og lede elevenes arbeidsfellesskap

Læreren og eleven i organisasjonen

Studentene skal

- ha kunnskap, innsikt og ferdigheter i å kommunisere med elever, foreldre, kolleger, ledelse og andre som har ansvar for barns oppvekstmiljø og kunne bruke disse ferdighetene til å legge til rette for et konstruktivt læringsmiljø
- være bevisst eget fag-, kunnskaps- og læringssyn og forholdet mellom pedagogisk grunnsyn, opplæringens mål og skolens/virksomhetens praksis, og kunne drøfte dette i møte med kolleger
- kunne analysere og vurdere skolen som organisasjon fra ulike perspektiver og være rustet til gå inn i et samarbeid om organisasjonens virksomhet og utvikling
- gjennom analyse av skoleforskning, forsøks- og utviklingsarbeid ha utviklet kunnskap, ferdigheter og innsikt i hvordan ulike analysemetoder kan brukes for å studere egen og skolens praksis, og behov for pedagogiske utviklingstiltak

- sammen med kolleger kunne gi omsorg og hjelp til barn i krise og kritisk vurdere og gjennomføre tiltak i forbindelse med adferdsproblem som for eksempel mobbing
- kunne analysere kartleggingsprøver og evalueringer av skolen, lærerne eller elevene og vurdere konsekvensene for videre arbeid

Læreren og eleven i samfunnet

Studentene skal

- kunne forstå endringer i synet på skole og på lærer- og elevrollen ut fra et historisk, filosofisk og samfunnsmessig perspektiver og reflektere over hvordan disse rollene endrer seg i takt med samfunnsendringene
- være seg bevisst hvordan samfunnsutviklingen preger og preges av barne- og ungdomskulturen og barn og unges opplærings- og oppvekstsituasjon
- forstå skolens plass i lokalsamfunnet, kunne bruke lokalsamfunnet som læringsarena og samarbeide med andre institusjoner og personer for å realisere et variert og tilpasset opplæringstilbud
- ha kunnskap om og innsikt i pedagogikkfagets røtter, vitenskapelige basis og de muligheter som knytter seg til møtet mellom teori og praksis i opplæring innenfor estetiske fagområder
- vise innsikt i hvordan ulike sosialiseringsfaktorer kan få konsekvenser både for elevenes utvikling og skolens organisering og lærerens didaktiske prioriteringer
- kunne diskutere yrkesetiske dilemmaer i lys av forholdet mellom opplæringen og foreldres holdninger og handlinger

3.2 Grunnstudium formgivning, kunst og håndverk

Formål og egenart

Samfunnet trenger mennesker med kompetanse i visuell kommunikasjon og evne til nyskaping. I nasjonalt og internasjonalt perspektiv er kunst og formkultur avgjørende for å utvikle identitet og forstå seg selv og andre i et kulturelt mangfold. Slik er formgivning, kunst og håndverk en vesentlig bærer av kunnskaper og verdier. I samspill med samfunnet som omgir og preger skolen er faget en kulturformidler og kulturbærer, men også kulturfornyende.

Arbeid med formgivning, kunst og håndverk i grunnskole og videregående opplæring skal gi elevene kunnskap og ferdighet innenfor praktisk skapende virksomhet, et aktivt forhold til kunst og formkultur og skjerpet oppmerksomhet overfor estetiske kvaliteter. Estetisk kompetanse utvikles gjennom oppøving av nyansert sansevne i håndtering og omforming av materialer og symboler. Faget skal møte elevenes behov for å utvikle kompetanse i visuell symbolforståelse og kommunikasjon. I skapende prosesser får elevene mulighet til å utforske, eksperimentere, stille spørsmål og ta valg gjennom praktisk problemløsning i materialer.

Grunnstudiet i formgivning, kunst og håndverk tar utgangspunkt i kunst, arkitektur, design, håndverk, kunsthåndverk, duodji og folkelige uttrykksformer. Studiet skal gi studentene innsikt og ferdighet i skapende virksomhet og sette dem i stand til å bruke et bredt spekter av materialer og uttrykksformer som er hensiktsmessige i pedagogisk arbeid. Opplæringen skal gi studentene innsikt i vitenskapelig forståelse og arbeidsmåte gjennom observasjon, utforskning, eksperimentering og refleksjon.

Studier i fagteoretiske emner skal fungere både som grunnlag for og utdyping av praktisk-estetisk egen erfaring. Fagdidaktikken skal ses i sammenheng med skapende arbeid og fagteori, og skal gi studentene grunnlag for å anvende faget i arbeid med elever i ulike skoleslag og annen opplæring. I løpet av studiet skal studentene ha opparbeidet handlingskompetanse i utøving og formidling av faget.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring og didaktisk refleksjon.

Skapende arbeid

Studentene skal

- kunne anvende opplevelser og erfaringer, kunnskaper og ferdigheter i praktisk skapende arbeid med to- og tredimensjonale uttrykk, og kunne lede slik virksomhet i pedagogisk sammenheng
- ha innsikt i og erfaring med formgivingsprosesser fra idé til ferdig produkt, og kunne lede barn, unge og voksne i ulike typer idéutvikling og formgivingsprosesser
- ha kompetanse til å velge ut relevante materialer, teknikker og redskaper, anvende disse i forhold til funksjon og uttrykk og kunne bruke tilegnet kunnskap i pedagogisk virksomhet
- ha estetisk og håndverksmessig ferdighet og fortrolighet i bruk av formale virkemidler og kunne formidle denne på hensiktsmessige måter i møte med elever og deres skapende prosesser
- ha ferdighet i å bruke kunst og formkultur som referanse for skapende virksomhet og kunne sette dette i relasjon til barn og unges kulturelle virkelighet

- kunne bruke IKT som redskap og virkemiddel i skapende arbeid og visuell dokumentasjon, og kunne legge til rette for bruk av IKT som verktøy for barn, unge og voksne i deres skapende prosesser
- ha erfaring med vedlikehold av redskap og utstyr

Fagteori

Studentene skal

- kunne anvende begreper og grunnleggende teorier innen form- og fargelære og kjenne til modeller for analyse av to- og tredimensjonale uttrykk
- kunne sette egne skapende erfaringer i sammenheng med estetisk teori og metode, teori om kreative prosesser, idéutvikling og problemløsning
- kunne beskrive, drøfte og vurdere relevant teori i forhold til skapende arbeid i sammenheng med erfaringer fra praksisfeltet
- ha materialkunnskap og være i stand til å vurdere sammenhenger mellom materiale, helse og ressursbruk i et økologisk perspektiv
- kunne bruke aktuelle metoder for forsøks- og utviklingsarbeid innen fagområdet

Fagdidaktikk

Studenten skal

- kunne legge til rette stimulerende læringsmiljø der elever kan utfolde egne skapende krefter og utvikle glede og nysgjerrighet i arbeid med kunstneriske uttrykksformer
- kunne bruke læreplaner i forhold til formgivning, kunst og håndverk med utgangspunkt i elevens bakgrunn og forutsetninger
- være i stand til å utvikle fagområdet i relasjon til barn og ungdom i en flerkulturell hverdag, og et samfunn i stadig endring
- kunne initiere faglig samarbeid og bruke formgivning, kunst og håndverk både som regifag og støttefag i tverrfaglige tema- og prosjektarbeid
- være i stand til å bruke observasjon og visuell dokumentasjon som pedagogisk verktøy for å utvikle faget i samarbeid med elever, kolleger og foreldre
- være i stand til å bruke IKT som redskap og virkemiddel i skapende arbeid og i opplæring av barn, unge og voksne

3.3 Kunst og formkultur

Formål og egenart

Fagområdet har sin basis i verdier, kunnskaper og erfaringer som har nedfelt seg i kunsten og formkulturen opp gjennom historien, og har sterk tilknytning til vitenskapsfaget kunsthistorie. Faget skal gi forståelse for et mangfold av visuelle uttrykksformer som virker i et samspill med individ, kultur og samfunn. Med økende internasjonalisering er behovet for innsikt i nasjonal, europeisk og andre kulturers kunst og formkultur blitt stadig større.

For barn og ungdom er opplevelse av, kunnskap om og refleksjon knyttet til kunst og formkultur viktig for å skape en felles referanseramme. Fortrolighet med kunst og formkultur er en nøkkel til å kunne registrere, vurdere, forstå og verdsette vår kultur og vårt miljø. Visuelle og materielle kulturytringer gir rike impulser til egen idéutvikling og skapende arbeid både for studentene selv og for elever i skolen.

Studiet i kunst og formkultur gir studentene et teoretisk fundament for å forstå materielle kulturuttrykk både historisk og i et aktuelt samtidsperspektiv, mestre koder for visuell kommunikasjon og utvikle et begrepsapparat som kan analysere og vurdere samtidens visuelle budskap. Fagområdet inneholder systematisert viten om fagets historisk utvikling, analyseredskaper og metode, og legger vekt på å utvikle teoretisk innsikt og praktisk ferdighet i formidling av kunst og formkultur.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring og didaktisk refleksjon.

Fagteori

Studentene skal

- ha kunnskap om sentrale trekk ved eldre og nyere kunsthistorie, samtidskunst, kunsthåndverk, håndverkstradisjoner, industridesign og visuell kommunikasjon
- kunne bruke relevant fagterminologi og metoder for analyse, vurdering og drøfting av kunst og formkultur
- kunne reflektere over sammenhenger mellom ideer i tiden, endringer i kultur og samfunn og teknologiens innvirkning på visuelle uttrykk og på kunstens og håndverkets funksjon
- kjenne til formuttrykk både i majoritets- og minoritetskulturer og kunne gjøre rede for viktige trekk ved samisk kultur, særlig duodji
- kunne reflektere over arkitektur, byggeskikk og bruksgjenstander som uttrykk for den tid og det samfunn de har blitt til i
- kjenne teorier som er relevante for å beskrive faget i formidlingsperspektiv

Fagdidaktikk

Studentene skal

- kunne bruke varierte formidlingsformer tilpasset ulike mottakergrupper og situasjoner og kunne bruke visuell dokumentasjon som pedagogisk verktøy
- kjenne til hvordan visuelle og materielle kulturytringer gir impulser til egen idéutvikling og skapende arbeid for elever i skolen

- kunne karakterisere bilder og gjenstander ved enkel fagterminologi og formidle denne på ulike klasstrinn etter elevenes alder og modenhet
- se sammenheng mellom kunst og formkultur og andre fag/fagområder i skolen, og kunne delta i tema- og prosjektarbeid
- kunne legge til rette for meningsfylt bruk av bedrifter, museer, gallerier og samlinger og arkitektur og byggeskikk i lokalmiljøet

3.4 Fordypning formgiving, kunst og håndverk

Den enkelte institusjon utformer studietilbud rettet mot det tredje året i faglærerutdanning formgiving, kunst og håndverk. Se kap. 2.

FORSKRIFT TIL RAMMEPLAN FOR FAGLÆRERUTDANNING I FORMGIVING, KUNST OG HÅNDVERK

Fastsatt av Utdannings- og forskningsdepartementet 3. april 2003 med hjemmel i lov av 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler § 46 nr.4.

§ 1 Organisering og innhold

Faglærerutdanning i formgivning, kunst og håndverk er en treårig utdanning (180 studiepoeng). Utdanningen omfatter en obligatorisk del på 120 studiepoeng og en valgbar del på 60 studiepoeng.

Utdanningens obligatoriske del består av

pedagogikk	30 studiepoeng
grunnstudium formgivning, kunst og håndverk	75 studiepoeng
kunst og formkultur	15 studiepoeng
praksis som integrert del av studieenheter	

Utdanningens valgbare del består av

fordypning innen deler av grunnstudiet	60 studiepoeng
--	----------------

Studiet gir grunnlag for tildeling av graden bachelor - faglærerutdanning i formgivning, kunst og håndverk.

§ 2 Fastsetting av fagplan

Bestemmelser om faglig innhold, praksisopplæring, organisering, arbeidsformer og vurderingsordninger utover det som følger av rammeplanen, fastsettes av høyskolens styre og tas inn i en fagplan.

§ 3 Praksisopplæring

- Utdanningen må omfatte praksisopplæring i 12-14 uker som en integrert del av de ulike studieenheter. Institusjonen fastsetter lengden på hver praksisperiode.
- Studenten skal få en formell vurdering etter hver praksisperiode uttrykt med karakteren bestått/ikke bestått. Dersom studenten ikke består en praksisperiode, kan samme periode bare gjennomføres en gang til. Etter avsluttet praksis gis det en avsluttende vurdering uttrykt med karakteren bestått/ikke bestått.

§ 4 Skikkethetsvurdering

Høyskolen skal vurdere om en student er skikket for læreryrket, jf. universitets- og høyskoleloven § 42,b og forskrift gitt av departementet.

§ 5 Eksamensbestemmelser

Eksamen organiseres og gjennomføres etter den eksamensforskrift som er fastsatt av høyskolen.

§ 6 Vitnemål

Det utstedes vitnemålet for bachelor – faglærerutdanning i formgivning, kunst og håndverk. Vitnemålet skal omfatte alle studieenheter som inngår i studiet, og påføres de karakterer som er oppnådd.

§ 7 Fritak fra eksamen eller prøve

Eksamen eller prøve som ikke er basert på rammeplan for faglærerutdanning for formgivning, kunst og håndverk, kan gi grunnlag for fritak, jf. § 49 i universitets- og høyskoleloven. Utdanning som skal gi grunnlag for fritak, må i hovedtrekk samsvare med rammeplanen for tilsvarende studieenhet, inkludert fagdidaktikk. Dersom tidligere utdanning ikke omfatter didaktikk, kan institusjonen gi fritak under forutsetning av at studenten kan dokumentere didaktisk kunnskap i faget.

§ 8 Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft 01.08.03. For studenter som startet studiet før høsten 2003, gjelder tidligere rammeplaner med tilhørende forskrift.